

Af en toe een pijnprikkeltje

De Onlanden, eldorado voor moerasvogels, veiligheid voor mensen

De afspraak is in de werkschuur van Staatsbosbeheer in Langelo (kop van Drenthe). Ik heb zowaar drie boa's van drie verschillende organisaties bereid gevonden tijd vrij te maken om met Dier & Milieu te praten over hun werk en hun werkgebied "De Onlanden". Gastheer is Henk Mulder van Staatsbosbeheer. Zijn collega's zijn Booi Kluiving van Natuurmonumenten en Willem Koops van de Gemeente Leek. Er is cake bij de koffie en er ligt al een mooie kaart van het gebied voor me klaar. Daarop wijzen ze elk hun werkterrein aan. Het westelijk deel van De Onlanden hoort bij Staatsbosbeheer, het oostelijk stuk is van Natuurmonumenten. De Onlanden, dat is toch on-land, dus land waar je niks mee kunt? In de komende uren zal ik van de drie heren horen hoe waardevol dit gebied is (geworden)

V.l.n.r. Booi Kluiving, Willem Koops en Henk Mulder

Wateroverlast

In de afgelopen decennia kende heel ons land een aantal situaties van extreme wateroverlast door grote hoeveelheden neerslag. In 1998 was dat ook in de stad Groningen het geval. Het Groninger Museum en het Martiniziekenhuis dreigden bijna kopje onder te gaan (zie kaderstukje).

Net als overal in Nederland werden in de jaren erna plannen gemaakt voor het ontwikkelen van waterbergingsgebieden. Waterschap Noorderzijlvest liet daarbij het oog vallen op het gebied ten zuidwesten van de stad Groningen. Dat lag voor de hand want dit was het laagste punt in het systeem van beken en kanalen tussen het

Fochtelooërveen en het Lauwersmeer. Dat de natuurorganisaties Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten en de Provinciale landschappen wilden meewerken en al grote delen van dit veenweidegebied in beheer hadden, maakte realisatie van de plannen snel mogelijk. De kosten van de hele operatie werden geschat op € 40 miljoen, maar dat viel in het niet bij de € 140 miljoen die een dijkverhoging rondom de stad Groningen zou moeten kosten.

Van 2008 tot 2012 is een groot deel van de kop van Drenthe op de schop genomen. We hebben het over een gebied zo groot als de stad Utrecht (of circa 3500 aaneengesloten voetbalvelden). Er is gegraven en geplagd, er is een robuuste ecologische verbinding gerealiseerd tussen het Leekstermeer en het Paterswoldse Meer. Er zijn slenken aangelegd tussen de Drentse beken en het Leekstermeer, wegen zijn afgesloten en dijken opgeworpen. Allemaal voorbereidende werkzaamheden voor uiteindelijk op 4 januari 2012 de dijken van het Peizerdiep en Eelderdiep werden doorgestoken.

Vanaf dat moment stroomde het water vanuit deze beken de Onlanden binnen en in één dag veranderde het veenweidegebied voorgoed in een moeraslandschap zoals weleer.

Samenwerking tussen ketenpartners

Mijn gesprekspartners hebben de ontwikkeling en realisatie van deze operatie van nabij meegemaakt. Ze vertellen hoe snel ze alles hebben zien veranderen. Uitgangspunt was steeds dat de natuurwaarden behouden moesten worden.

Droogte van nu, hoe anders twintig jaar geleden in Groningen

Eind oktober begin november 1998 drong in Groningen het water het Groninger Museum binnen door het hoge peil in het Verbindingskanaal waarin het museum ligt. Via de ramen stroomde het water de expositieruimten, die zijn aangelegd beneden het normale waterpeil, van het museum binnen. Uit kelders moesten kostbare stukken naar droge ruimten gebracht worden.

Volgens de nieuwsberichten een ongekende waterstand van NAP + 1,48 m in plaats van het normale waterpeil van NAP + 0,62 m. Het water stroomde over de kruin van de dijk het lager gelegen gebied in. Dit leverde een zodanig kritieke situatie op dat met inzet van onder andere brandweer en militairen een nooddijk van zandzakken moest worden aangelegd.

Drie achterliggende verzorgingstehuizen en een deel van het Martiniziekenhuis werden vanwege de dreiging ontruimd. De nooddijk bleek voldoende om een overstroming te voorkomen. Vijfhonderd ouderen en revaliderenden uit de instellingen Maartenshof en het Heymanscentrum in Groningen werden wegens dreigende wateroverlast overgebracht naar andere instellingen. Het Martiniziekenhuis ontruimde één van haar gebouwen, waar 150 patiënten lagen.

Bron: Nieuwssite Focus op Groningen

Henk Mulder (51) werkt al 35 jaar bij Staatsbosbeheer. Vier jaar geleden is de beheereenheid Kop van Drenthe ontstaan. Er werken tien mensen en hij is de enige boa. Twee jaar geleden heeft hij er voor gekozen full time boa te zijn en hij is blij met deze keuze. "Ik moest steeds weer beslissen tussen beheerswerk en boa-activiteiten.

Dat is soms heel lastig. Nu kan ik me concentreren op de handhaving". Ook het Drents-Friese Wold hoort bij zijn werkterrein, dus dat is een enorm groot gebied. Hij vertelt dat in heel Drenthe het aantal van 15 boa's is teruggebracht naar 7 en hij onderstreept dan ook het grote belang van samenwerking tussen de verschillende organisaties.

Booi Kluyving (60) werkt 39 jaar bij Natuurmonumenten, beheerseenheid

Groningen (inclusief de Dollard) en Noord Drenthe. Met die Dollard is hij niet zo druk, want daar is Rijkswaterstaat vooral actief. Hij is direct na militaire dienst bij Natuurmonumenten begonnen en is daar geschoold tot vakman bosbouw. Na drie jaar werd hij bij de AID opgeleid tot onbezoldigd ambtenaar van het Korps Rijkspolitie. Hij heeft een combi functie, hij is dus zowel praktisch bezig met werkzaamheden als ook handhaving domein 2.

Booi is in Noord-Nederland de enige boa in vaste dienst bij NM, maar er zijn wel twee vrijwillige boa's waar hij heel blij mee is. Zijn team bestaat uit 13 personen. Hij werkt in een heel versnipperd gebied, bijna ondoenlijk om daar een goed toezicht op te houden. "Af en toe een pijnprickeltje uitdelen" zegt hij, "en vooral je laten zien in het veld". De anderen knikken

instemmend, dat is de enige manier. Tot zijn werkgebied behoort ook een klein natuurgebiedje in de stad Groningen. Ingeklemd tussen twee multiculturele wijken heeft dat gebied zijn geheel eigen dynamiek. Het blijkt maar weer dat elke cultuur, inclusief de Hollandse, zijn eigen manier van recreëren heeft en daar moet je als boa wel op anticiperen. Booi: "Ik ben streng als het moet en lief als het kan". Ze zijn het alle drie roerend met elkaar eens dat het nooit om het uitschrijven van de bon gaat, maar om het corrigeren van gedrag. Dat bereik je soms eerder door begrip te tonen.

Willem Koops (49) werkt 15 jaar bij de Gemeente Leek, Team Toezicht Controle en Handhaving. De vacature was Toezicht en handhaving op het Landgoed Nienoord en Havenmeester van de haven van de Gemeente Leek. Inmiddels is dit uitgebreid met een extra boa collega en zij handhaven ook op de wetgeving APV, Parkeren en Groene wetten. Hij werkt 20 jaar als boa en heeft in eigen tijd en voor eigen rekening de boa-papieren gehaald. Daar heeft hij tot op de dag van vandaag geen spijt van. Zijn hart ligt in het groen en daarom is hij sinds twee jaar vrijwillig boa bij Staatsbosbeheer.

Surveillance op het Leekstermeer

Hij vertelt over de politieboot die op het Leekstermeer is gestationeerd. Tot voor een paar jaar surveilleerde een politieman daar actief mee, ook in de avonden. Willem ging regelmatig mee op patrouille. Toen deze man met pensioen ging dreigde het hele toezicht op het meer te verdwijnen. Gelukkig is de boot overgenomen door de Gemeente Leek. Henk Mulder heeft er zelfs een vaarbewijs voor gehaald, en nu varen ze regelmatig op het meer en de buitenwateren om bijvoorbeeld 'snelvaarders' te achterhalen en ook voor controles van de Visserijwet, hoewel er nu nog maar weinig mensen zonder visvergunning worden aangetroffen. Dat heeft stellig te maken met deze regelmatige controles. 's Avonds en 's nachts wordt er gevaren met politie aan boord.

Het fenomeen 'drones' is ook in Noord-Drenthe actueel. Rondom luchthaven Eelde geldt een no fly zone evenals in het luchtruim rondom vliegveld Leeuwarden. Uiteraard mag je ook niet vliegen boven een natuurgebied.

Toch worden regelmatig mensen met drones aangetroffen. Zonder

Leekstermeer

vergunning ben je dan zwaar de klos. Bij Staatsbosbeheer is iemand bezig het pilotendiploma te halen, want voor opsporing en inventarisaties kan de drone een nuttig hulpmiddel zijn.

De grote zilverreiger

De grote zilverreiger is dé vogel van De Onlanden, maar ze zijn er ook trots op de lepelaars die vanuit Schiermonnikoog komen foerageren en de vele andere vogels die het gebied gebruiken om te broeden of op te vetten. Verder hoor ik dat de otter en de das terug zijn. Er zijn dan ook faunapas-sages gecreëerd. In de werkschuur zijn een aantal aangeknaagde palen als decoratie neergezet. Het zijn duidelijk 'beverpalen', maar die komen nog niet uit de Onlanden. Toch wordt die bever wel verwacht en dat kan het gebied weer behoorlijk veranderen.

Voor de recreant is er veel te beleven. Je kunt wandelen over de vele dijken en op de gemarkeerde Sandebuurroute en ook vogelaars hebben De Onlanden al gevonden want het aantal bijzondere vogels neemt snel toe. Er zijn een aantal fietspaden die het terrein ontsluiten en op verschillende plekken zijn banken en plekken gecreëerd van waaruit je het gebied kunt beleven. De Mijmerbank is daar een mooi voorbeeld van (zie verderop in dit artikel).

Willem, Henk en Booi kennen elkaar goed. Ze werken regelmatig samen bij bepaalde acties, vaak in samenwerking met de Politie. Daar kun je je voor inschrijven en zo te horen doen ze dat alle drie regelmatig. Je vormt een dag lang een koppel met iemand van een andere organisatie. Dat is leerzaam en ook zinvol want je ziet eens hoe het elders toegaat. De Provincies Groningen en Drenthe zijn de initiatiefnemers van deze dagen. Verder zien ze elkaar en collega-handhavers ook op de regelmatige bijeen-

komsten op het Politie Opleiding Training Centrum in Zuidlaren. De daar behandelde thema's zijn altijd interessant en toepasbaar op de dagelijkse praktijk. Willem: "Handhaving valt of staat met samenwerking tussen de ketenpartners". De anderen beamen dit. Booi wijst naar de portofoon die voor hem staat. "Je weet dat je altijd iemand kunt bereiken en dat is een prettig idee, zeker als je zoals ik, meestal alleen in het veld bent". We praten even door over de wapenstok (binnenkort vervangen door een uitschuifbare wapenstok) en handboeien, die ze tot hun beschikking hebben. Tevens heeft Booi de beschikking over pepperspray. Ze hebben allemaal wel ervaring met een minder prettige ontmoeting ergens in het veld. Gelukkig wel altijd goed afgelopen. Het is de hoogste tijd om het gebied in te gaan. Het is namelijk prachtig herfstweer en ik ben heel benieuwd naar de grote uitkijktoren midden in het gebied, die dit jaar feestelijk is geopend.

Grote Zilverreiger (foto: Aaldrik Pot)

Doorstroom moeras

"Ooit stroomde het water vanaf het Drentse zand vrij het uitgestrekte laagveen ten zuidwesten van de stad Groningen in om aan de noordkant weer een weg verder richting Waddenzee te zoeken. Het waterpeil in het veen steeg en daalde met de aanvoer van regenwater vanuit Drenthe. Totdat het veengebied vanaf de late middeleeuwen langzaam werd ontgonnen, was het te nat om er te wonen of het in cultuur te brengen. Echt onland dus. Door de herinrichting van de onlanden als doorstroommoeras werd de natuurlijke situatie zoals die voor de inpoldering van het gebied was, zoveel mogelijk benaderd". Einde citaat.

Een citaat uit het blad "De Levende Natuur", Jaargang 118 – nummer 1, januari 2017

In het zeer lezenswaardige artikel worden onder de kop "Natuurgebied De Onlanden, vijf jaar na de vloed" de keuzes bij de herinrichting belicht. Er is uitgebreid aandacht voor de vegetatie- en fauna-ontwikkeling, men geeft succesfactoren en verbeterpunten aan en er is een toekomstvisie.

Het artikel is geschreven door W. van Boekel, Stichting Natuurbelang De Onlanden, R. Blaauw, Staatsbosbeheer, beheereenheid Langelo; J. de Bruin, Vereniging Natuurmonumenten; R Oosterhuis, Het Groninger landschap en B. Zoer, Het Drentse Landschap. Het is te bestellen via de website: <http://www.delevendenatuur.nl/tijdschrift.php>

Uitkijktoren Het beeld

Het is nog een hele rit vanaf Langelo naar de Eelder- en Peizermeden bij Peize waar de toren midden in het land al van verre te zien is. 26 meter hoog, staal, maar bekleed met hout en prachtig vormgegeven.

Vanaf 9 mei dit jaar heet de toren "Het beeld", een naam die via een prijsvraag is verkregen. De naam refereert aan een oud verhaal over monniken die via een oude weg van Aduard naar Vries hier op de hoge zandkop uitrustten. Die zandkop stak honderden jaren geleden uit boven het verder moerassige gebied. Ook toen al stond er een beeld zodat men zich kon oriënteren. Ik ben vergeten de treden te tellen, het waren er veel, maar als beloning is het uitzicht boven adembenemend.

In de verte de stad Groningen met een paar hoge gebouwen schitterend in de najaarszon.

De toren staat in het gebied van Natuurmonumenten. Booi wijst me het Eelderdiep aan en de lage gebieden die bij hoog water onder zullen lopen. Het is jammer dat er de laatste zes jaar geen hoog water is geweest, ze hebben alle drie dus nog niet beleefd hoe het er dan uit zal zien. Ik denk maar zo dat we dat best wel eens mee willen maken.

Er komen twee heren de toren opgeklommen. Ze komen uit de buurt maar zijn nog nooit op de toren geweest. Ze zijn verrast door de drie heren in uniform. Booi wordt meteen aangesproken met een vraag of er niet wat meer bankjes in het gebied kunnen komen. De heren hebben hun vrouwen zittend in het gras achter moeten laten. Hij grapt dat Natuurmonumenten nog best nieuwe leden kan gebruiken en dat die bankjes er dan vanzelf wel komen. Beneden zie ik Exmoor pony's lopen. Leuke kleine bruine paardjes met een witte snuit. Ze zijn eigendom van een boer, evenals de koeien die verderop lopen. Ze begrazen de hogere gronden in het gebied van Natuurmonumenten, in de nattere delen wordt gemaaid. Henk zegt

Uitkijktoren Het Beeld

dat Staatsbosbeheer in hun deel van het terrein gekozen heeft voor maaien; dit gebied is minder geschikt voor levende have. Ik begrijp dat men blij is met een groepje vrijwilligers die actief meewerken in het beheer van de Onlanden. Terwijl we naar beneden lopen wijst Henk me op een vosbouw. Dat is het hol van een vos, zo leer ik.

Exmoor pony's

Win-winsituatie bij het Havengebouw

Als we afgedaald zijn nemen we afscheid van Booi, maar pas nadat we een paar foto's hebben gemaakt. Dat dat bij het bord van Natuurmonumenten moet levert natuurlijk de nodige grappen en commentaar op, maar zoals te zien op deze pagina's is het wel gelukt. We rijden daarna naar de westelijke kant van De Onlanden. Het Leekstermeer ligt er rustig bij. Dat is in de zomer wel anders verzekert Willem me. Dan wordt hier volop gerecreëerd (varen, zeilen, surfen, zwemmen, vissen). Met zijn

ca. 330 ha is dit het grootste meer van Drenthe. Van hieruit worden ook de controles met de oude politieboot uitgevoerd en dat is nodig ook, want zwemmende mensen en racende boten zijn een slechte combinatie. We lopen een stukje over het verharde fietspad het gebied in. Zo krijg je een goed beeld van het ruige waterrijke terrein. We hebben hier niet zoveel last van mensen die dwars door het veld lopen, verzekert Henk me lachend, daarvoor is het veel te nat.

We rijden vervolgens naar Leek, waar Willem me het Havengebouw laat zien. Het toezicht op de haven is enige tijd geleden overgedragen aan Stichting de Zijlen, een organisatie voor mensen met een beperking. Cliënten runnen naast het haventoezicht samen met begeleiders het restaurantje in het Havengebouw. Zij zijn actief in de bediening, achter de kassa of in de keuken. Een echte win-win situatie, want Willem heeft meer tijd voor andere zaken en voor de cliënten is er een plek gecreëerd die structuur geeft aan hun leven, het zelfvertrouwen vergroot en het is een natuurlijke situatie voor sociale contacten. Willem zegt dat er hier rond deze tijd wel verscherpte viscontroles zijn. Het blijkt dat snoekbaars massaal naar het warmere water in de haven trekt als de watertemperatuur op het Leekstermeer daalt. Tot voor kort stonden mensen hier probleemloos vissen uit het water te hengelen, soms met drie hengels tegelijk. Daarom is er nu een verbod op vissen met meer dan een hengel en alle vissen moeten worden teruggezet (vijvervoorwaarden).

Mijmerbank (foto: Aaldrik Pot)

Mijmeren op de Mijmerbank

We rijden op mijn verzoek ook nog even naar de zogenaamde Mijmerbank. Ik had er op de website over gelezen. Een mooi plekje waar je uitstekend vogels kunt kijken. In de verte zien we een kiekendief wegzeilen en er landt een zilverreiger, als om te benadrukken dat dit zijn territorium is. In de verte zie ik de stad Groningen. Binnenkort beginnen ze er aan de bouw van 1300 nieuwe huizen. Wat heerlijk dat dit gebied niet bebouwbaar is. Henk adviseert me nog even naar het monument, honderd meter verderop te rijden.

Een indrukwekkend kunstwerk, gemaakt door een lokale kunstenaar

Zeven hoge sprietten in het landschap markeren de plek waar eeuwenoude boomstobben zijn gevonden. Tijdens de herinrichting van De Onlanden kwamen spectaculaire hoeveelheden stammen en stronken uit het veen te voorschijn. Een deel van de stobben is opgeruimd, maar de vondst leidde wel tot een onderzoek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het bleek dat de stobben voornamelijk bestaan uit dennen en een enkele berk en eik, in ouderdom variërend van 7.000 tot 10.000 jaar. Eén van de aangetroffen eiken is 7.800 jaar oud en is daarmee de oudst bekende eik uit Nederland. Het Stobbenveen zelf is het oudst bekende fossiele bos van Nederland en het vierde aardkundig monument. Ik neem afscheid van beide heren en rij natuurlijk nog even naar het stobbenmonument. Geen spijt van, want het is prachtig. Op het informatiebord lees ik dat het in 2014 is onthuld. Als ik dichterbij kom zie ik dat de sprietten zijn getooid met glanzende goudkleurige eikenbladeren, die fraai afsteken tegen de blauwe lucht. Een indrukwekkend kunstwerk, gemaakt door een lokale kunstenaar, Evert van Fucht. Het is een mooie afsluiting van een bijzondere dag daar in het hoge noorden op de grens van

Het Stobbenveen zelf is het oudst bekende fossiele bos van Nederland en het vierde aardkundig monument

Drenthe en Groningen. Henk, Booi en Willem, zeer bedankt voor alle informatie, de gezelligheid, de koffie en niet te vergeten de cake.

Tekst en overige foto's: Wil Kroon

Meer informatie op:

<https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/de-onlanden>
www.staatsbosbeheer.nl/natuurgebieden/kop-van-drenthe

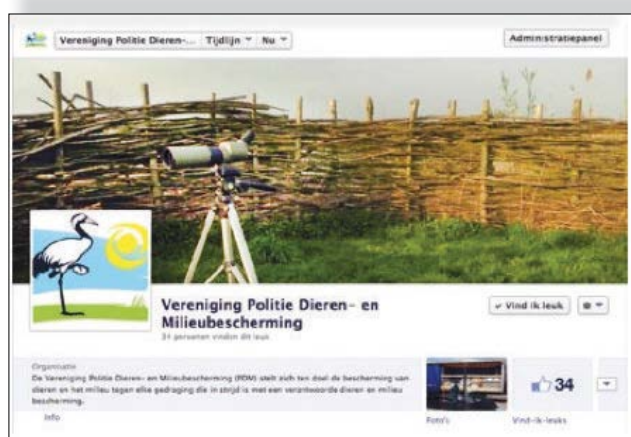
Bezoek ons ook eens op Facebook:
www.facebook.com/verenigingPDM

Of volg ons op Twitter:
<http://twitter.com/verenigingpdm>

Dier & Milieu

De Vereniging Politie Dieren- en Milieubescherming is voor de handhavers een informatiebron en wil dat ook blijven. We hebben u als lid nodig maar we hebben ook nieuwe leden nodig om als goede informatiebron te kunnen blijven functioneren.

Word daarom lid van onze vereniging, meld u aan via onze website:
www.politiedierenenmilieu.nl